

Rapora Komisyona YE û pozîsyona kurdan

Komisyona Yekitiya Ewrûpa (YE) di 6.10.2004an da “Rapora Pêşveçûnê a 2004” ji bo Tirkîyê weşand. Ev rapor, ji bo civinên Konsey û Parlemana YE di meha danzdan da (meha bercile) gerek giring e. Komisyonê di rapora xwe da destpêkirina danûstaniyên (muzakereyên) endametiya Tirkîyeyê pêşniyar (tevsiye) kir.

Li ser raporê niqaşek di nav dewletên Ewrûpayê, kurdan û raya gelemperi ya Tirkîyê da destpêkir. Li vir gerek ew çend aspektên niqaşê bi kurti bèn nivisîn.

Niqaş di nav dewletên YE de

Ew niqaş di nav welatên Ewrûpayê da bi pirrani li ser “problema Tirkîyeyê” ye. Em

dikarin bêjin, ku li ser pirsê endametiya Tirkîyeyê, du grûbên zid (hember) hene û pozisyonên wan ji hev gelek dûr in. Gelek xwedîwelatên YE naxwazin, Tirkîye bibe endama wê yekitiya nawnetewî. Li gora dîtina wan kesan, Tirkîye ne dewleteke Ewrûpayê ye û şertên wê yên ji bo endametiye tûnene.

Ji aliyê din, siyasetvan û “dostên” Tirkîyê hene, ku ew jî, ji bo endametiye ne. Li gora vê grûbê, sedemên ji bo heynandina Tirkîyê gerek siyasî, jeo-stratejik, gerek jî ji aliyê abori pirr in. Bi kurtî, menfaetên YE û Tirkîyeyê endametiye ji bo herdu aliyan mecbur dike. Endamên Komîsyonê jî vê dîtine diparêzin. Bandûra endametiya Tirkîyê li ser YE yê di tabloyekê da wisa tê nivîsandin:

Tablo 1: Bandûrên berfirehkirinên berê û niha li ser YE’yê

	Mezinbûna heremê INCREASE IN SURFACE AREA)	Mezinbûna Nifûsê INC RASE IN	Mezinbûna Hasileta Hundur Welat (INCREASE IN TOTAL – GDP) (Euro)	Guhertinên Besîna Derametî Serê kesan (CHANGE IN PER CAPITA GDP)(2003)	Wasatiya Besîna Derametî Serê kesan (AVERAGE PER CAPITA) (EU15=100, 2003)
EU15/EU25	23%	20%	4,7%	-8,8%	91,2
EU25/EU27	9%	6%	0,7%	-4,3%	87,4
EU27/EU27 +TR	18%	15%	2,2%	-9,1%	79,4

Jêderk: Eurostat, NSI, Hesabên GD REGIO (Derket di: Rapora bi sername ”Dokumenta Karên Grûbên Komîsyonê”, R. 38)

Ditîn û argûmanên du grûban de di rojên pêş da gerek bên gotin û nivîsandin. Ji aliyê din, tiştê eşkere ye ku li ser endametiya Tirkîyê ya YE karên siyasî û diplomatîk bê westan û her roj berdewam dikin. Dewleta tirk hemû imkanên xwe “seferber” kirine, ku pisporên dewletan, wek Fransa, Avusturya hwd. di civina meha yanzdan da qerereke dijî endametiye dernexin.

Bi rastî, Tirkîyê nêzikî çel salan endametiya tam guhdar kir. Di vê tarixê da tu caran ewqas nîqaş di nav dewletên Ewrûpada li ser li gel û li dijî (pro and contra) endametiye nû û endametiya Tirkîyê çênebûn. Lê dawîya rapora pêşdeçûna 2004ê reaksiyonên mezin derketin. Reaksiyonên li gel û li dij endametiya Tirkîyê eşkere kir, ku pirsê heynandina Tirkîyê a nav YE dibe problemek dûr û direj.

Nîqaş di rojê Tirkîyê da

Dawîya raporê, di navbera raya gelemperî ya Tirkîyê da du pirs û babet ketin rojevê. Yek li ser pirsê kêmtewiyên etnîk û olî (Elewi, xiristiyan hwd.) bû. Ya din jî li ser statuya kurdan bû. Bi rastî, di tarîxa tekiliyên YE û Tirkîyê da, pirsê kurd tu car ewqas neket rojê her du aliyan jî. Komîsyonê, bê îtiraz eşkere kir, ku kurd gerek xwedî maf û azadîyên xwe bin. Lê siyasatvan û rojnamevanên Tirkîyê li bendî van xwestinan di rapora Komîsyonê da nedikirin. Ji bona vê, li aliyê kirinê li raporê kirin, li aliyê din jî nîqaşek li ser statuya kurdan li Tirkîyê ajotin.

Li gora piraniya siyasatvan û nivîskarên tirk, kurd ne netew in û ne jî kêmtew in. Ew kes dixwazin, ku statuya kurdan ya îro neyê guherandin. Çima ku Komîsyon hem navê kurdan û mafên wan di rapora xwe da nivîsandiye û hem jî li pir derên raporê, jî Tirkîyê qebûl kirina maf û azadîyên kêmtewiyên dixwaze. Ji bona vê yekê, hêzên li dijî mafên kurdan ditînen Komîsyonê

qebûl nakin. Ew dibêjin ku kurd wek tirkan xwedîmaf û wekhev in. Di vê nîqaşê da gotinêk “nû” hat icat kirin: “*unsurê esilî*”.

Bêguman, bikaranîna “*unsurê esilî*” demagojî ye û qet mana wê tune. Kurd 80ê salan di nav Tirkîyê da ne tenê hemwelatîyên sinifa diduyan bûn, ew neteweyek bêmaf û bindest in. Ziman, çandi û tarîxa kurdan ji aliyê dewletê bi qanûnan û zilm-zordariya dewletê hat înkâr kirin. Nasnameya netewî ya kurdan hat înkâr kirin. Niha jî, ji bona YE behsa kurdan dike, Tirkîyê xwedî li wan derdikeve û dibêje; “*kurdan wek tirkan Komara Dewleta Tirkîyê damizrandin û ew jî elementê esilî ne*”. Ev dek û dolavek (hîle) vekirî ye û hindî pere nake.

Rapora Komîsyonê jî bû sedema nîqaşê mezin û berfireh a li ser statuya kurdan. Pir nivîskar û ilmdarên tirk wek Mehmet Ali Birand, Mehmet Altan, Enis Berberoğlu hwd. dikarin niha li ser mafên gelê kurd, bê tirs ditînen xwe bêjin û binivîsin.

Pisporên Tirkîyê niha wek cambazan karekê siyasî û diplomatîk dikin, ku YE ji bo destoe kirina danûstandinên endamatiye tarîxekê bide. Çi heyfe ku ew tiştê nahesebînin yan ji dixwazin manîpule bikin: Komîsyona Ewrûpayê di rapora xwe da eşkere kiriye ku Tirkîyê di prosesa (pêvajoyê) danûstandinê (muzakereyan) da xwe gerek *bi tûnî reformize û demokratize* bike. Di nav gavên reforman da pirsê kurdî serê navorekê digre.

Despêka nîqaşê nû di nav kurdan da

Kurdan rapora Komîsyonê bi heyecanek mezin guhdar kirin. Temamiyên kurdan ji aliyê pirsê kurd hevîdar bûn, ku YE mafên gelê kurd eşkere bike û ji dewleta Tirkîyê bixwaze. Lê tiştên di raporê da li ser rewşa kurdan hat nivîsandin ji bona pir kurdan ne bes bû.

Hinek kurd, piştî weşandina raporê rexne û êriş li ser YE kirin. Li gora ditîna wan, li ser kurdan di navbera YE û Tirkîyê da "Lozanek nû" tê çekirin. Kesên van ditînan dibêjin û dinivîsin hindik in û berê jî li dijî YE û endametîya Tirkîyê û Kurdistanê bûn.

Partî, rêxistin û nivîskarên kurd bi pirranî kemasiyên raporê dan ziman û xuyan, lê perspektifên nû jî ji çareserkirina pirsra kurdan re dibînin. Di nav wan grûbên kurdan da jî du tendens hene. Hinek partî, rexistin û kes (PSK, PDK-Bakûr, HAK-PAR hwd.), heta dema pirsra kurd çareser nebû, despêkirina danûstaninan red dikin. Yê din (Kongra-Gel, DEHAP hwd.), dibêjin gerek prosesa endametiyê berdewam bike û mafên kurdan jî bide berçav.

Niqaşa li ser "kêmetewê" tî di nav raya gelemparî ya kurdan de jî berdewam dike. Temamiya kurdan ev statuya "kemetewî" yî red dikin. Bê şik, kurd netewek e û ji wan ra mafên netewî yê di dinê da û ji bo hemû netewên din tên qebûl kirin hewce ne. Ji bona vê jî, xwestinên YE li ser maf û azadiyên mirovatî jî bo kurdan ne bes in. Hemû kurd vê ditînê diparizin, ku îro dewleta Tirkîyê naxwaze pirsra kurd çareser bike û bi gotina "unsurê esilî" demagojî dike.

Naveroka rapora a li ser kurdan

Komisyona YE karê xwe yê li ser "rapora Tirkîyê" 6ê çiriya pêşin a 2004an de xilas û eşkere kir. Serokê Komisyonê Günter Verheugen berî weşandina raporê çûbû Tirkîyê û Kurdistanê. Wî bi çavên xwe rewşa siyasî, aborî û civakî dît û bi endamên Komisyonê yê din ra qerera xwe da.

Komisyona YE biryara xwe li gora sê gavên (sitûnen) stratejîk dide berçav:

– Sitûna yekemîn: Reformên li Tirkîyê di rêya cihgirtina şertên Kopenhagên de bî berdewam û destek kirin.

– Sitûna duwemîn: Şertên ji bona despêkirina danûstandinên endametiyê piştî biryara Konseya YE bî tespît û îcra kirin.

– Sitûna siyemîn: Dîyaloga siyasî û çandî di navbera mirovên Tirkîyê û dewletên YE de kûr bibe.

Karê Komisyonê di sê dokumentan da hat nivîsîn û bi van sernameyan hat weşandin:

– Dokûmenta yekemîn: "Danezana Komisyonê ji bo Konsey û Parlemena Ewrûpayê – Tewsiya Komîsyona Ewrûpayê li ser pêşveçûnên Tirkîyê di rîya endametiyê da". Di vê raporê da biryara tewsiyeya Komîsyonê heye û di 16 rûpelan da argumanên wê hatîne nivîsandin.

– Dokûmenta duwemîn: "Dokûmenta karên grûbên Komîsyonê – Pirsên bi endametiya Tirkîyê Yekitiya Ewruyê ve girêdayî". Ev xeber (nûçe) bingehê qerara Komîsyonê bû û di bin heft sernavan da 53 rûpel (bi zimanê îngilîzî) derket. Li dawiya dokumentê îlaweyeke îstatîstîkan jî cih girtîye. Heft servên vê dokumentê ev bûn:

1. Dîmena jeopolîtîk
2. Dîmena aborî
3. Bazara hundur û aliyên polîtîk yê ku pê va giredayî ne.
4. Cotkari, tendurustîya (xwesi) ya heywan û nebatan, masîvanî.
5. Polîtîkaya herêman û strukturê
6. Hiqûq û karê hundur
7. Aspektên dezgehan û pirsên budceyê.

– Dokûmenta siyemîn: "Rapora pêşveçûna 2004an". Her salê Komîsyon li ser reform û rewşa Tirkîyê lêkolînan dike û diweşîne. Rapora 2004an bi îngilîzî 187 rûpel girtîye û analizên li ser rewsa îdarî, aborî, siyasî û çandî hatine weşandin. Di Rapore da li pir deran rewşa kurdan tê nivîsandin. Ev gotin li ser kurdan di rapora direj da cih girtîne: kurd (îngilîzî: Kurds, 3 car), Kurdî (îngilîzî: kurdish, 42 car), başûra rojhelat (îngilîzî: south-eastern/south-east, 7 car) û anatoliya rojhelat (îngilîzî: eastern anatolia, 2 car).

Komîsyon ji aliyekî ji ber tîrsa yan jî zora Tirkîyê gotinên wek “Kurdistan”, “gelê/netewê Kurd”, “mafên netewî yên kurdan” nekiriye rapora xwe. Statûya kurdan gora ditîna Komîsyonê ne eşkere ye. Bi zora hikûmeta AKP, Komîsyon gotinên xwe wek “gelê Kurd” û “civata Kurd” hwd. yan nenivîsiye yan jî ji rapora xwe derxistîye. Di du deran da Komîsyonê behsa “kêmnetewên li Tirkîyê û welatên din li vê herême” (binêr: Rûpel 10/“Dokumenta Karên Grûbên Komîsyonê”) û “rewşa kêmneteweyê kurd û yên din” (binêr: Rûpel 22/“Dokumenta Karên Grûbên Komîsyonê”) dike.. Gerek Komîsyon gerek organên din wek Konsey hîn ji bona binavkirina pîrsa kurd ne amade ne. Bona vê ne rast e, ku bêjin YE statuya “kêmnetewî” ji bo kurdan “layiq” dibîne. Pîrsa statuya kurdan di hunduri YE da vekirî ye.

Kêmasîya raporê ew e, ku YE nabîne yan jî naxwaze eşkere bike ku pîrsa kurd pîrsek sîyasî ye û bi prensiba qedera xwe tayîn kirinê va giredayî ye. Lê, ev nayê wê manayê, ku kurd dewletek nû çêkin û ji Tirkîyê û YE biqetin. Divê ji aliyê YE bê zanîn, ku mafên ziman û çandî ji bo çareserkirina pîrsa kurdan bes nînin.

Komîsyonê di biryara tewsiye (binêr: dokumenta yekemîn) xwe da sê caran li ser maf û azadiyên kurdan sekinîye (binêr: rûpel 4,7,14). Pîrsên ziman û çanda kurd tîne eşkere kirin (binêr: rûpel 13, 14, 17).

Komîsyonê di rapora xwe ya tewsiye “Danezana Komîsyonê ji bo Konsey û Parlemana Ewrûpayê” da behsa “kurdan” (îngilîzî: Kurds) dike, ne behsa “kêmneteweyê Kurd” (îngilîzî: Kurdish minority). Li gora ditînen Komîsyonê di rûpala 4an da wiha dinivîse: “...Mafên çandî yên kurdan bêdî bêdî tîne qebûl kirin. ...”

Di rûpela 7an da ji aliyên berdeewamkirina reforman da Komîsyon tewsiya xwe dike: “Hewceyê firehkirin û cihgirtîna reformên polîtîk ji bo normalbûna rewşa başûrê rohilatê welat (îngilîzî: southeastern of country) ... *garantîya maf û azadiyên bêsînor (bêtixub) ji bo kurdan ... jî derbas dibe*”.

Komîsyon ji bona rewşek normal li Kurdistanê “qebûlkirina maf û azadiyên kurdan bêsînor” (rûpel 14) şert dibîne. Ev xwastinek eşkere ye û gerek ji aliyê Tirkîyê da rast bê famkirin.

Di dokumenta li ser xebat û lêkolîna grûben Komîsyonê da du car ev gotin “kêmneteweya Kurd” û “kêmneteweyên Kurd” cih girtiye.

Komîsyona YE gavên Tirkîyê di rêya demokrasîyê da di rapora xwe da dipesînîne û berdeewamkirina wan reforman dixwaze. Di çend derên raporê da li ser pîrsa zimanê kurdi jî tespîten Komîsyonê hene. Komîsyon eşkere dike ku ji aliya mafên çandî Tirkîyê hîn nû gavan davêje û tiştên serbestbûn (dersên zimanê kurdi, programên radio û televizyon hwd.) ne bes in (binêr: rûpel 14).

Di naveroka raporê da hemû pîrs û perspektîfên endametiye ji aliyên sîyaset, aborî, idarî, çand û hwd. cih girtine. Rexneyên û daxwazên Komîsyonê gelek in. Lê ditîna û biryara Komîsyonê ew e, ku ji bo despêkirina danûstendinên endametiye êdî asteng nemane.

Komîsyon di lêkolînen xwe da (binêre: rapora duwemin) ferqa rewşa aborî ya Kurdistanê û Tirkîyê jî eşkere dike. Lê li ser sedemên wan ferqan ji aliyê sîyaset û tarîx qet tişt nehatiye nivîsandin. Dîsa jî, ji bo kurdan û pisporên Tirkîyê maneya wê, ku ev babet di raporê da girtiye, gelek mezin e. Li gora lêkolînen komîsyonê ew ferq di tabelaya jêrî da tê berçav.

Tablo 2: Beramberkirina Rojhelat û Rojavayê Tirkîyê

	Nîspeta nifûsê (share of population)	Nîspeta hasileta hundur welêt (share of GDP)	Besîna derametî serê kesan (GDP/head ; TR = 100)
Rojhelat	37%	22%	60
Roava	63%	78%	123

Jêderk: Rapora Komîsyonê bi sername „Dokumenta Karên Grûbên Komîsyonê“, R. 40.

Berpîrsiyar û perspektîfên kurdan

Rapora 2004an a Komîsyona YE ji bona hatina kurdên hundurî Tirkîyê dokumentek gelek giring e û tê pir maneyan. Ne hewce ye, ku bê gotin, ji Peymana Lozanê vir da carek din dewletên Ewrûpayî bi Tirkîyê ra li ser pîrsa kurd salên pêş muzakere bikin. Rapora Komîsyonê di prosesa danûstandinan da wazîfeyeke rênîşander dibîne. Kesên raporê naxwinîn û fam nakin, nikarin prosesa endametî teqîb bikin.

Jê pê ve merhaleyên çareserbûna pîrsa kurd li Tirkîyê bi prosesa danûstaninan ve giredayî ye. Lewra, gerek siyasetwan û pîsporên kurd di kar û siyaseta xwe da dest bi guhertinên bîngêhî bikin, li reyên nû bigerin. Li vir pîvana (tirkî: kistas) kurdan ew be ku kurd gelek serbixwe ne û mafên netewî ji wan ra hewce ne.

Bi *program û siyasetên berê*, bi *armancên kewn û nerealîst*, bê zanîna hiqûqa Ewrûpayê û Tirkîyê tevgera kurd nikare mudaxeleya prosesa endametîyê bike. Peymanên Romayê, Maastrichtê, Nizzayê û şertên Kopenhagenê gerek rast bîna zanîn. Ev tespît, ji bo hemû rêxistin, komel û şexisên kurd jî derbas dibe. Divê kurd bi temamî di karên siyasî û çandi de tekilîyên YE-Tirkîyê baş bizanin û li gora vê gavên xwe bavêjin.

Dema ku Parlamena û Konseya YE despêkirina danûstandinan qebûl kirin, ne tenê Komara Tirkîyê, divê kurd, elewî û kêmeteweyên li Tirkîyê jî hin pîrr bala xwe bidin prosesa endametîyê. Ji bo kurdan *perspektîf û şansên nû* derdikevin. Ji aliyê din *rîzîkoyên mezin* jî ji bo kurdan hene. Lê, kurd dîsa bi xebat û imkanên xwe dikarin rîzîkoyan kêmet bikin.

Bêguman, her biryar û reformên ji bona *azadbûna ziman û çandîya kurdî* dibe gaweke giring e ji aliyê çareserkirina pîrsa kurd ve. Lewra, partî û rexistinên kurd divê gavên ûlo jî silavkin û kêfa xwe ji YE ra baş nîşan bikin. Kesên gavên pîçûk qebûl nakin û xwedî lê dernekevin xeyalperest in yan jî siyasetê qet fam nakin.

Belê, *dawîya prosesa danûstaninên endametîyê vekirîye* û tu garantîyên serkeftinê jî tûnen. Pasdaciya prosesa endametî tistekî ne baş e û zerara xwe bi kurdan û tirkîyan heye. Komara Tirkîyê ketîye rêya Ewrûpa û bi xwe ra kurdan jî dike *hevparê veşartî* (tirkî: sakli ortak) yê YE. Çima ku 20 milyon kurd di hundurê dewleta Tirkîyê de dijîn û di bin tesîra endametîyê da ne. YE dizane, ku bê çareserkirina pîrsa kurd îstikrara siyasî û aborî ya Tirkîyê ne mimkun e. Ji bona vê berfirehkirina YE hatîyê nokteyek krîtîk.

Tablo 3: Pêvajoya Berfirehkirina Yekitiya Ewropayê

Pêvajoya Firehkirinê	Dewlet	Nifûs (1000)	Aqar (km ²)
Endamên damezrêner 1956	Elmanya	83.029	356 854
	Belcîka	10.258	30 158
	Fransa	59.551	550 000
	Hollanda	15.981	41 864
	Îtalya	57.679	301 263
	Lüksemburg	442	2 586
1. Berfirehkirin 1973	Qiraletiya Yekbûyî	59.647	242 500
	Danîmarka	5.352	43 094
	Îrlanda	3.840	70.000
2. Berfirehkirin 1981	Yewnanistan	10.623	131 957
3. Berfirehkirin 1986	Îspanya	40.037	504 782
	Portekîz	10.066	92 072
4. Berfirehkirin 1993	Awistiriye	8.150	83 858
	Fînlandiye	5.175	338 000
	Swêd	8.875	450 000
5. Berfirehkirin 2004	Komara Çek	10.264	79 000
	Estonya	1.423	45 000
	Slovenya	1.930	20 000
	Letonya	2.385	65 000
	Lîtvanya	3.610	65 000
	Kibris	862	9 000
	Malta	394	316
	Macarîstan	10.106	93 000
	Polonya	38.633	313 000
6. Berfirehkirin 2007	Komara Slovak	5.414	49 000
	Bulgarîstan	7.707	111 000
7. Berfirehkirin	Romanya	22.364	238.000
	Tirkîyê/Kurdistan Bakur	66.800	775.000

Jêderk: <http://europa.eu.int/>

Kurd dikarin bi xebat û konseptên nû xwe wek terefê sisêyan bidin qebûlkirin. Heger kurdan xwe nedan qebûlkirin, wê demê mimkûne ku YE ji bona pîrsa kurd pir hindik daxwazan bîne ziman û yan ji di bin tesira Tirkîyê da bimîne. Divê kurd ne tenê bang û protesto bikin yan ji daxwazên pir gelemperî bêjin. Hewce ye, ku kurd *konseptên ji aliyê biqûq, idarî, çandî û aborî* derxin û bidin pîsporên YE.

Jibonamudaxeyaprosesadanûstandinan yekbûna tevgera kurd di vê babetê da şert e. Divê kurd xwedî otoritek netewî bin û bi dengêkî daxwazên xwe tespît û eşkere bikin. Mixabin tevgera kurd îro jî pir ji hev dûr ketiye. Lê di salên pêş me da *programeke newetî ya kurdan bo YE* hewce ye. Ji aliyê din, hewce ye, ku hemû partî, rêxistin û şexsiyetên kurd *alîkariya belediyên Kurdistanê* bikin.

Îdareyên herêman (tirkî: yerel yönetimler) di polîtîkaya YE da cihek mezin digrin û bo kurdan û Kurdistanê rolek navendî dilîzin.

Kurd karên xwe yê li ser têkiliyên YE-Tirkîyê di du babetan da gerek kûr bikin. Babetek qebûlkirina nasnameya kurdî ye. Kurd, YE û demokratên Tirk, gerek zorê bidin hikûmeta Tirkîyê, ku nasnameya netewî ya kurdan resmî li Tirkîyê bê qebûlkin. Babeta duwemin ew e, statuya kurdan ji aliyê YE da bibe tespît. Çima ku Komisyon di rapora xwe da şîrove yan ji nas nekiriye, ma kurd netew in yan jî "kêmetew" in? Di çend deran da navê "kurdan" derbas dibe, di çend deran da jî behsa "kêmetewe" tiyê tê kirin. Ev gotinên ji bo tespîtkirina statuya kurdan ne bes e.

Bona vê jî lazim e kurd stratejiyêk ji bo naskirina kurdan wek netewe û gel bibînin. Nimûneyek, Hikûmeta Kurdistanê Başûr dikare tekiliyên xwe bi YE ra bi pêş de bibe û li ser pirsê nasname û statuya kurdan bisekine. Wexta ku YE kurdên Başûr wek netewe yan jî "gel" qabûl kir, divê ev tesbît ji kurdên Bakur û Tirkîyê ra jî derbas bibe.

Kurd mecbûr in, ku ne tenê li ser pirsê kurd, li ser tevayîya Tirkîyê siyaset û perspektîfan çêkin. Nivê kurdan li Tirkîyê dijî. Kurdên Anatoliya Navîn ji sedsalan vir da di hundurê Tirkîyê da kêmetewe ne. Heger kurd endametiya YE dixwazin, gerek li gora vê jî program û konseptên xwe hebin. Lewra, hemû partî û rexistinên kurd *program û armancên xwe biguharin* û di rêya YE da "entegre" bikin. Çawa Tirkîyê xwe demokratîze û reformîze dike, kurd jî li gora xwe gavên nû ji aliyê ditinên Ewrûpayê, demokrasî û plûralîzm (pirdengi) bavêjin.

Tevgera kurd, di têkiliyên YE-Tirkîyê da daxwazên xwe dikarin tenê li gora hiqûqa Ewrûpa bidin qebûlkin. Tiştên di hiqûqa Ewrûpa da tûnene nikarin çêbin. Misal,

pirsên netewî ne babetek naveroka dewletên YE ye. Bi gotinên din, YE nikare pirsê kurd li Tirkîyê çareser bike û yan jî mudaxele bike. Lê, organ û rexistinên YE alikariyê dikin, wexta ku terefan xwest dest ji konfliktan (pevçûn) berdin. Ji bona vê, kurd gerek bizanin, ku çareserbûna pirsê kurd li Ankara û Amedê mimkûn e.

Li Ewrûpayê nêzikî 1,5 milyon kurd dijîn û roj bi roj dibin hemwelatîyên YE. Komîsyon jî di rapora duwemin da bala kurdên diasporayê li YE dikşîne binê: R. 10/ *Dokûmenta karên grûbên Komîsyonê*. Tesira ewan kurdan ji aliyê Komîsyonê jî hatiye fam kirin. Mafên wan kurdan jî hewce ye di nav hemû dewletên Ewrûpa ku kurd tê de dijîn, bê naskirin û qebûlkin. Rola kurdên Ewrûpayê pir mezin e, lê rexistinên îro jî bo organize û pêşvacûna ewan ne bes in. Divê imkanên dewletan yê jî bo hemû mirovan û mihacir bas bizanin û îstifade bikin. Ji alî karên diplomasi, polîtîk, civatî û çandî kurdên Ewrûpayê potansîyeleka mezin û girîng in. Di pêvajoya danûstandinan da kurdên Ewrûpayê gerek rola xwe baş fêhm bikin û bilîzin.

Van rojan 25 dewletên YE û sê dewletên berendam *qanûna bingehî destûra Ewrûpayê* qebûl kirin. Tirkîyeyê jî wek dewleteke berendam îmze avet bin wê dokûmenta YE. Ji bo Tirkîyê ev gavek gelek nû û mezin e. Li aliyê din, li Tirkîyê mafên mirovatî hîn tèn kêmet kirin, êrîş û îşkence li ser kurdan berdewam dikin. Rewşa Tirkîyê jî bo endametiya YE ne bes e. Dîsa jî, YE dixwaze şansek din bide Tirkîyê.

Di deh salan da pir tişt bêm guherandin, ne tenê ji bo Tirkîyê jî bona kurdan jî. Roj bê, YE ê daxwazên kurdan jî pirs bike. Axaftina Leyla Zana di Parlamena Ewrûpayê da gava siftehê bû. Kî hazirî û karê xwe baş bike, serkeftîna wî nikarê bê sekinandin.